

ВІДГУК
офіційного опонента кандидата педагогічних наук,
доцента кафедри фізичного виховання і спорту Національного
педагогічного університету імені М.П. Драгоманова
Філатової Зої Іванівни
на дисертаційне дослідження Ображей Ольги Євгенівни
«Технологія прискореного навчання плавання молодших школярів в
умовах літніх оздоровчих таборів»,
представленого на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 014 Середня освіта (Фізична культура),
галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із відповідними планами галузей науки

Навчання плавання у всіх цивілізованих країнах світу вирішує завдання державного значення. Актуальним є навчання плавання саме молодших школярів: як одного з основних здоров'язбережувальних засобів; основного дієвого чинника щодо запобігання нещасних випадків на воді; одного з ефективних оздоровчих заходів безмедикаментозної реабілітації; володіння навичкою плавати суттєво підвищує фізичний, розумовий і психічний розвиток особистості, адаптуючи до життєдіяльності, що можливо виключно за умови своєчасного відпрацювання у молодших школярів «рухових програм», а саме, своєчасного оволодіння ними навички плавати. Разом із тим, з року в рік спостерігається тенденція до збільшення кількості дітей, які не опанували навичку плавати. Причиною, що гальмує розвиток плавання серед молодших школярів, є орієнтація масового спорту на відбір дітей до груп навчання плавання у дитячих спортивних школах з перспективою на подальші звершення у великому спорті. Тому масове навчання плавання молодших школярів є найважливішим базовим компонентом формування цілісного розвитку особистості, що сприятиме гармонізації тілесно-духовної єдності, формуванню в них таких загальнолюдських цінностей, як здоров'я, фізичне і психічне благополуччя, покликане залучати до здорового способу життя. Отож дослідження проблеми прискореного навчання плавання молодших школярів в умовах літніх оздоровчих таборів є своєчасним та актуальним.

Дисертація підготовлена відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи Волинського національного університету імені Лесі Українки за темами: «Соціально-педагогічні та медико-біологічні основи фізичної активності різних груп населення» (номер держреєстрації 0115U002344. 2016-2017рр); «Вплив фізичної активності на якість життя різних груп населення» (№ держреєстрації 0119U001191. 2019-2020рр). Авторка є співвиконавцем тем.

Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації

Ознайомлення з текстом дисертації О. Є. Ображей дозволяє констатувати, що дисертанткою з'ясовано ступінь розроблення проблеми, уточнено сутність основних понять дослідження «Технологія прискореного навчання плавання молодших школярів в умовах літніх оздоровчих таборів».

Науково-термінологічний апарат дослідження розкриває актуальність та своєчасність розглянутої проблеми. Дисертанткою визначено й обґрунтовано структуру, критерії, показники дослідження. Визначено, що рівень фізичного розвитку та фізичної підготовленості молодших школярів суттєво не впливають на перспективність засвоєння навички плавати, в той час як найбільшу перешкоду створює психічна неготовність школярів до початку занять. Визначено, обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови прискореного навчання плавання молодших школярів в умовах літніх оздоровчих таборів. Окреслено можливість використання українських народних ігор, які створюють умови для формування у дітей інтересу до національної фізичної культури. Адаптовано українські народні ігри до прискореного навчання плавання молодших школярів у відкритих водоймах. Варто відзначити значну кількість використаних загальнонаукових методів для об'єктивного обґрунтування результатів дослідження і висновків.

Нові факти, одержані здобувачкою

Дисертація О. Є. Ображей є комплексним науково-педагогічним дослідженням, у якому здійснено теоретичне узагальнення й започатковано нове вирішення актуальної наукової проблеми, яка полягає у визначенні та обґрунтуванні ефективних педагогічних умов щодо прискореного навчання плавання молодших школярів в умовах літніх оздоровчих таборів.

Серед них: з рівнем наукової новизни *«уперше»* слід відзначити наступні:

- теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено технологію прискореного навчання плавання молодших школярів в умовах літніх оздоровчих таборів з урахуванням психоемоційного стану дітей, зменшення впливу фрустрації на шляху досягнення поставленої мети та підвищення інтересу до занять з плавання;

- розроблено алгоритмізовану програму навчання плавання молодших школярів в умовах оздоровчого табору та визначено педагогічні умови;

- адаптовано українські народні ігри до прискореного навчання плавання молодших школярів у відкритих водоймах;

Серед результатів з рівнем наукової новизни *«удосконалено»* та *«доповнено»*:

- *удосконалено* підходи до планування та контролю навчання молодших школярів плавання в умовах літнього оздоровчого табору;

- *доповнено* відомості про рівень фізичного розвитку, фізичної підготовленості та психоемоційного стану молодших школярів як передумов до підвищення ефективності прискореного навчання плавання молодших школярів у відкритих водоймах;

Серед результатів з рівнем наукової новизни *«подальшого розвитку набуло»*:

– теоретичні засади щодо навчання плавання дітей молодшого шкільного віку в умовах відкритих водойм. Розроблено систему контрольних вправ для визначення оцінки плавальної підготовленості дітей молодшого шкільного віку.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

У контексті проблем, викладених у дисертаційному дослідженні О. Є. Ображей, в ході аналізу змісту дисертації та публікацій можна зробити висновок про наукову обґрунтованість й достовірність викладених авторкою результатів. На основі аналізу вітчизняної та зарубіжної літератури (206 найменувань) автором уточнено основні теоретичні засади дослідження, сформульовано його вихідні положення, дібрано адекватні завдання та методи наукового пошуку, застосовано відповідний науковий інструментарій, в т.ч. моделювання процесу технології прискореного навчання плавання молодших школярів в умовах літніх оздоровчих таборів.

Обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій забезпечено комплексним використанням сучасних методик, які гарантують вірогідність та валідність результатів практичних досліджень. Застосовано статистичні методи обробки отриманих емпіричних даних. Поєднано кількісні та якісні інтерпретації отриманих результатів факторного та кореляційного аналізу, що забезпечило достовірність отриманих результатів та дало можливість чітко сформулювати узагальнені висновки.

Заслугує на позитивну оцінку виражене ставлення дисертантки до понятійного апарату дослідження. Ураховуючи результати аналізу наукової літератури, авторка окреслює власне бачення основних напрямків дослідження. Застосовує чітку відповідність змісту занять індивідуальним особливостям дітей молодшого шкільного віку; створює емоційно збагачений виховний простір з використанням ігрових засобів, що забезпечує варіативність навчання.

Ознайомлення з текстом дисертації О. Є. Ображей дозволяє констатувати, що викладений у роботі педагогічний експеримент охоплював пошуково-теоретичний, констатувальний і формувальний етапи.

Висновки та рекомендації переконливо обґрунтовані та достовірні. Результати дослідження є достатньо апробовані на науково-практичних і науково-методичних конференціях міжнародного та всеукраїнського рівнів й висвітлені у наукових публікаціях здобувачки. Загалом, дисертація О. Є. Ображей виконана на належному науковому рівні, що підтверджує володіння дисертанткою теорією досліджуваної проблеми і відповідними методами наукового пошуку.

Значення для науки і практики одержаних авторкою результатів

Основні положення, висновки і рекомендації, висвітлені у дисертаційному дослідженні О. Є. Ображей, насамперед, можуть бути

використані з метою удосконалення змісту професійної підготовки (шляхом вдосконалення методологічних, організаційних і змістових засад освітньої діяльності, модернізації навчальних планів, освітніх та освітньо-професійних програм) студентів – майбутніх фахівців з плавання.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (довідка №10/17-483 від 22.02.2021); Дрогобицького державного педагогічного університету (довідка № 326 від 06.04.2020); Херсонської академії неперервної освіти (довідка № 01-28/53 від 20.01.2021); Херсонської дитячо-юнацької спортивної школи № 6; Херсонського фахового спортивного коледжу (довідка № 01-14/59 від 16.02.2021); Херсонського обласного центру фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх» (довідка № 12/46-222 від 04.02.2021); Федерації плавання міста Херсона; в організаційно-виховний процес закладів оздоровлення та відпочинку Херсонської області: Оздоровчого табору ім. І. Голубця (довідка № 03/58-12 від 17.08.2020); дитячого закладу оздоровлення та відпочинку «Орльонок» (довідка № 08/12-5 від 31.10.2020); Дитячого оздоровчого центру «Червоні вітрила».

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації

Розроблене дисертанткою навчально-методичне забезпечення та практичні результати можуть бути використані з метою професійної підготовки тренерів та інструкторів з навчання плавання в літніх оздоровчих таборах; для підвищення кваліфікації викладачів та інструкторів з навчання плавання з метою забезпечення урізноманітнення практики; стати підґрунтям для вирішення теоретичної і методичної проблеми організації занять з навчання плавання дітей у літніх оздоровчих таборах. Заслуговує особливого відзначення впровадження українських народних ігор в процес навчання плавання, що створює умови для формування у дітей інтересу до національної фізичної культури та авторський курикулум «Пляжні пригоди або як граючись навчитись плавати», що залучає дітей до здорового способу життя.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність

Дисертаційна робота презентована анотаціями українською та англійською мовами, вступом, трьома розділами, висновками до них, загальними висновками, списком використаних джерел (206 найменувань, з них 9 – іноземними мовами), додатками. Загальний обсяг дисертації – 312 сторінок, основний зміст – 157 сторінок. Структура дисертації відповідає поставленим у дослідженні завданням та відображає їх комплексну реалізацію. Ілюстрований матеріал подано у 36 таблицях та 42 рисунках.

У першому розділі «Теоретико-методичні засади формування навичок плавання молодших школярів в умовах дитячого оздоровчого табору» здобувачка всебічно висвітлює сьогоdnішній стан наукових розробок з досліджуваної проблеми. Надано аналіз сучасної системи закономірностей фізичного розвитку молодших школярів; окреслено науково-методичні

підходи до проблеми початкового навчання плавання, особливості побудови цього процесу, важливість його моделювання; висвітлено методологію дослідження психофізичних можливостей школярів й підкреслено значення педагогічного контролю в організації занять з навчання плавання молодших школярів в умовах літніх оздоровчих таборів. Автором встановлено, що теоретичний аналіз наукових досліджень свідчить про відсутність аргументованої методики щодо прискореного навчання плавання молодших школярів в умовах літніх оздоровчих таборів, що призводить до певних труднощів та порушення логічної послідовності в процесі навчання плавання. Таким чином, дисертант послідовно доводить і підтверджує актуальність та необхідність проведення досліджень з даної проблематики. Зміст цього розділу дозволяє зазначити, що Ольга Євгенівна вміє логічно викладати та аналізувати теоретичний матеріал, застосовувати всебічні методи наукового пізнання, вести змістовну і коректну наукову полеміку, формулювати відповідні висновки.

У другому розділі «Особливості індивідуального розвитку та фізичної підготовленості молодших школярів як передумов ефективного навчання плавання» представлено логіку організації дисертаційного дослідження, надано характеристику обстеженого контингенту й методи оцінювання фізичного та психофізіологічного стану молодших школярів.

Отримані в ході дослідження результати дозволили здобувачці розробити модель, сутність якої полягає у визначенні мети; формуванні завдань, принципів, методів, засобів; регламентації послідовності етапів контролю; комплексної програми та критеріального оцінювання. Для реалізації основних завдань на різних етапах дослідження застосовано такі методи: емпіричні – педагогічне спостереження, опитування, експертне оцінювання, анкетування, тестування, статистична обробка даних. Теоретично обґрунтовано та розроблено модель індивідуалізованого педагогічного контролю та методики навчання плавання молодших школярів в умовах літніх оздоровчих таборів.

Що стосується стану фізичної підготовленості, то варто відмітити, вона розглянута всесторонньо, завдяки використанню великого і різнобічного пакету тестів. Розроблено систему контрольних вправ для визначення оцінки плавальної підготовленості дітей молодшого шкільного віку. На основі результатів констатувального експерименту дисертанткою було запропоновано комплекс індивідуально-орієнтованих заходів навчання плавання молодших школярів, спрямованих на набуття навички плавати, які було побудовано відповідно до плану робочої програми.

У третьому розділі «Наукове обґрунтування технології прискореного навчання плавання молодших школярів в умовах літніх оздоровчих таборів» представлено результати констатувального та формувального етапів дисертаційного дослідження, які розкривають практичні аспекти експериментальної моделі. Здобувачка розкрила загальні питання організації та методики проведення педагогічного експерименту, висвітлила хід та

проаналізувала результати дослідження. У педагогічному експерименті загалом взяло участь 488 школярів, він проводився у три взаємопов'язані етапи (підготовчий, констатувальний та формувальний). 30 дітей увійшло до складу контрольної групи та 30 – до експериментальної. Результати, отримані авторкою в ході застосованих тестувань молодших школярів, дали підстави для розробки кількісно-якісної шкали з метою індивідуалізованої оцінки психофізичного стану дітей за кожним критерієм. З метою визначення психоемоційного стану застосовано тестування щодо особливостей поведінки (наявність страху води) школярів при навчанні їх плавання в відкритих водоймах.

На нашу думку, важливим елементом дослідження є застосування спеціальних засобів та методів щодо подолання страху води. Авторка дійшла висновку, що краще за все нові рухові дії у водному середовищі сприймалися та запам'ятовувалися за умови впевненості щодо безпеки життя при наданні наглядних прикладів, відволікання тощо з поступовим ускладненням завдань. Визначено можливість використання українських народних ігор, які створювали умови для формування у дітей інтересу до національної фізичної культури і потреби самостійно займатися фізичними вправами. Адаптовано українські народні ігри до прискореного навчання плавання молодших школярів у відкритих водоймах.

Висновки роботи містять узагальнені результати щодо особливостей навчання плавання молодших школярів у відкритих водоймах.

На позитивну оцінку заслуговують додатки до дисертації, у яких авторка чітко представила фактологічний матеріал, що вдало конкретизує і унаочнює важливі аспекти дослідження і доповнює його зміст.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих результатів, доцільно висловити окремі зауваження і міркування дискусійного характеру:

1. На наш погляд, незрозумілим залишається питання щодо вивчення контингенту і формування навчальних груп (с. 153 дисертації): зазначено, що «Перший етап спрямований на: вивчення контингенту; формування програми з урахуванням індивідуальних особливостей дітей». Виникає запитання: при формуванні навчальних груп чи було здійснене опитування дітей, їх батьків з метою з'ясування стану здоров'я школярів, наявності у них хронічних захворювань? Чи вивчалися індивідуальні медичні картки? За наявності хронічних захворювань, яким чином здійснювалось навчання плавання таких дітей?
2. Потребує додаткового роз'яснення дисертантки, яким чином було організоване дотримання заходів безпеки у процесі навчання плавання школярів, а саме організації та проведенні ігор у водному середовищі. У роботі (с.147 дисертації) зазначено: «адаптовано українські народні ігри з елементами загальнорозвиваючих вправ,

ходьби, бігу, стрибків» та у таблиці 3.1. «Основні рухи в змісті гри у воді»: «Тримаючись за руки, діти створюють коло та по черзі виконують видих у воду»; «Усі гравці, крім одного, утворюють ланцюжок, взявши один одного за пояс». У період опанування водного середовища на початковій фазі навчання плавання (у разі послизання, втрати рівноваги) небезпеку створює невідпущання рук, дитина потребує відчуття жорсткої опори, що призводить до виникнення ланцюгової реакції та захлинання усієї групи дітей.

3. Здійснення процесу навчання плавання з огляду на безпеку життєдіяльності потребує уточнення складу викладачів, помічників, рятувальників, медичних працівників, залучених до процесу навчання плавання молодших школярів. У ході вивчення розділів 2.1 «Методи та організація дослідження» (с. 58-74 дисертації) та 3.1 «Розробка технології прискореного навчання плавання молодших школярів» (стор. 126-156 дисертації) такого опису не виявлено.
4. Слід зауважити на тому, що до тестування плавальних умінь молодших школярів «занурення обличчя у воду», «присідання у воді», «затримка дихання» та ін. (таблиця 3.7; рисунки 3.8;3.9;3.10) віднесено і показник «страх води». Не зовсім зрозуміло, чому? Означений показник є специфічним, який характеризує психоемоційний стан дитини, потребує окремого детального тестування та подальшого вивчення.
5. В тексті дисертації зустрічаються русизми, орфографічні та синтактичні помилки.

Висловлені зауваження та побажання не знижують наукової й практичної цінності й загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи.

Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях

Основні результати, наукові положення, висновки та рекомендації достатньо повно відображено у 22 публікаціях: 6 статей у наукових фахових виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз; 1 стаття у іноземному науковому періодичному виданні; 14 статей та тез у збірниках матеріалів конференцій; 1 навчальний курсукулум.

Висновок

Результати аналізу дисертації, анотацій українською та англійською мовами та опублікованих праць дають підстави для висновку про те, що дослідження Ображей Ольги Євгенівни «Технологія прискореного навчання плавання молодших школярів в умовах літніх оздоровчих таборів» є завершеним самостійним науковим дослідженням, що має вагомий теоретичний та прикладний значення для розвитку педагогічної науки і практики. Зважаючи на актуальність теми, наукову новизну отриманих результатів та їх практичне значення, дисертація відповідає вимогам МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. №

167), а її авторка, Ображей Ольга Євгенівна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 014 Середня освіта (Фізична культура), галузь знань 01 Освіта/Педагогіка.

Офіційний опонент:

Кандидат педагогічних наук, доцент
Доцент кафедри фізичного виховання і спорту
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова

З.І.Філатова

